

▲ Sejpy u Černé se zvodnělymi sníženinami mezi nimi. Foto Stanislav Wieser.

Divočina za humny – Sejpy u potoka Černá u Božího Daru

Přemysl Tájek, AOPK ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les a Vladimír Melichar, Pila

V úvodním díle seriálu o významných přírodovědných lokalitách vzniklých návratem přírody na stanoviště přetvořená člověkem jsme vám slíbili pojednání o starých rýžovištích u Božího Daru. A hned v úvodu musíme předeslat, že je nám velkou ctí představit vám tento opravdu jedinečný kousek naší přírody, který patří zároveň k těm nejohroženějším.

Krušné hory byly dříve nazývané Rudohoří – to podle rud množství kovů, které se zde na mnoha místech těžily již ve středověku. Jedním z prvních a nejjednodušších způsobů získávání kovů bylo jejich rýžování v druhotných ložiscích v náplavech toků. Tímto způsobem byla přetěžena všechna vhodná krušnohorská údolí. Typický reliéf rýžovišť téměř všude zarostl stromy nebo zmizel pod zástavbou sídel. Nejnápadnější pozůstatky po tomto způsobu těžby jsou dodnes zachovány v nivě potoka Černá mezi Božím Darem a Ryžovnou, kde se pravděpodobně již od 15. století

rýžovalo stříbro a cín. Jde o desítky kopečků, tzv. sejpů (z německého seifen – rýžoviště), vystupujících z potoční nivy. Výška sejpů zde převyšuje okolní terén obvykle jen o něco více než metr, spolu s prohlubněmi mezi nimi ale vytváří velmi členitý reliéf s množstvím různorodých stanovištních podmínek umožňujících přežívání řady vzácných druhů rostlin i živočichů.

Sejpy, tvořené převážně propustným hrubozrným materiálem – kameny a štěrkem, bývají dosti suché a výhrevné. V zimě navíc vrcholky kopečků nebyvají pokryté sněhovou pokrývkou, a proto silně promrzají. Oproti tomu okolní prohlubně, ze kterých byl získáván materiál k rýžování, bývají podmáčené, v některých po celý rok stojí voda. Suchá stanoviště na vrších sejpů nejčastěji

► Vrcholek jednoho ze sejpů s dutohlávkami a arnikou. Foto Přemysl Tájek.

▲ Na sejpy ve výše položených částech potoční nivy navazují rašelinné plochy s vlochyní, vřesem a šichou.

porůstá vřes s brusinkou a lišejníky (dutohlávky, malohubky či puklérka islandská), jedná se tak vlastně o maloplošnou analogii severské tundry. Na sejpech roste řada chráněných a regionálně významných druhů, jako třeba kociánek dvoudomý, plavuň vidlačka, violka trojbarevná různobarevná, šicha černá nebo prha arnika. Na jednom z rozvalených sejpů také roste velmi vzácný lišejník *Baeomyces placophyllus*, který byl v ČR doposud zjištěn pouze na třech lokalitách. Z živočichů oblibují osluněné sejpy především plazi – zmije obecná, ještěrka živorodá a slepýš křehký.

Zamokřeným sníženinám v okolí sejpů dominuje rdesno hadí kořen, na nejvlhčích místech také mochna bahenní, ostřice zobánkatá a kosatec žlutý. Snadno zde můžete překvapit a zblízka tak pozorovat bekasinu otavní, pozornější návštěvník pak může v mělkých tůňkách spatřit pulce skokana hnědého, čolky horské, čolky obecné nebo lovem zaujatou užovku obojkovou.

Na sejpy v bezprostřední blízkosti vodního toku navazují směrem k Božímu Daru zbytky v minulosti těžného vrchoviště s roztroušenými skupinkami smrků. Také zde dávají četné prohlubně zrádně

překryté vysokými keřiky vlochyně tušit, že jde o reliéf silně pozměněný rukama našich předků. Příroda si jej ale dávno upravila po svém. Osluněné porosty vlochyně a zákoutí ukrytá před větrem jsou domovem hned tří druhů velmi vzácných motýlů – žluťáka borůvkového, perleťovce severního a modráska stříbroskvrného. Rostou zde také početné populace chráněných druhů rostlin, především šichy černé a klikvy bahenní. Pravidelně zde také můžete spatřit tetřívka. Plánujete-li však výlet do těchto míst, mějte prosím na tyto mizějící vzácné ptáky ohled. Rušení jim velmi vadí, především v zimním a jarním období a také koncem června, kdy vodí mladé. K tomu, abyste viděli ty nejhezčí sejpy, stačí projít prvních pár desítek metrů proti proudu Černé od místa, kde potok kříží Ježíškova cesta. V červenci můžete v těchto místech také obdivovat bohatě kvetoucí statné rostliny oměje zahradního (*Aconitum x cammarum*) – člověkem vytvořeného zplnělého křížence. Vůně této krásné rostliny, která patří k těm nejedovatějším, vás symbolicky uvede do zdejší krajiny dokládající, že s některými lidskými zásahy se příroda umí vypořádat a dokonce ji mohou zajímavě dotvářet.

Další osud území, zahrnutého mimo jiné do evropsky významné lokality Krušnohorské plató nebo do mezinárodně významného mokřadu chráněného Ramsarskou úmluvou, je však velmi nejistý. Jednotlivé kopečky rychle zarůstají smrky, jejichž kořeny a opad nevratně mění jejich charakter. Na opatřeních nezbytných pro záchranu sejpů spočívající ve vyřezání náletů se však nepodařilo s vlastníkem pozemků (Město Boží Dar) domluvit. Část sejpů byla také v roce 2014 poškozena necitlivě umístěnou cyklostezkou, při jejíž stavbě bylo zničeno i množství drobných mokřadů. Poškozen byl ale především genius loci celé lokality. Niva Černé zahrnující oblast se sejpy a navazující rašeliniště Vraký byly v minulosti již několikrát navrhovány jako rozšíření NPR Božídarské rašeliniště. Zdá se, že nastal čas pokusit se tento záměr znovu prosadit a zahájit další jednání s Ministerstvem životního prostředí a Městem Boží Dar. Toto jedinečné území si totiž zvýšenou ochranu určitě zaslouží. ■

-
- Oměj zahradní.
 - ▼ Pohled na sejpy od jihu, v pozadí německá hora Fichtelberg. Všechny fotografie Přemysl Tájek.

